

IJJAS JÓZSEF kalocsai érsek

Szentírástudományunk panorámája a II. vatikáni zsinat után*

Tudományos igényű értekezés élén szokatlan cím. Úgy vettem kölcsön a Synodus Episcoporum múlt év őszen tartott II. általános gyűlésének bevezető előadásából, melynek címe ez volt: „*Conspectus hodiernae vitae Ecclesiae seu Panorama*”. Klasszikus műveltségű ember tudja, hogy a *pan horama* nemcsak valamely tájnak vagy helységnek festői kilátása, hanem általános szemlélete, magasabb helyről elénk táruló összképe valamely bennünket érdeklő nagy kiterjedésű látnivalónak. Ilyen a szellemi életben egy-egy tudományág, tehát a mi érdekkörünkben a szentírástudomány, illetve ennek mai képe. A panorama nem igényel teljességet, még kevésbé tökéletességet, nem bocsátkozik részletekbe. Inkább érdeklődést kelt, fokozza azt és kedvet zsendít a *pan horama* részleteinek közelebbi, alaposabb megismerésére.

A „magasabb helyről” való szemlélet ne okozzon félreértést! Papi hivatásunk „magaslatára” gondolok, melynél fogva mindent felsőbb szemlélettel kell néznünk, bár — a zsoltár szavaival szólva — „nem hordom fenn szemeim gőgösen, nem kergetek nagy dolgokat, magamról magasabbakat” (Zsolt 130,1).

Elhagyva a képes beszédet, négy egyházi dokumentum fényénél tárul eléem katolikus szentírástudományunk mai összképe:

I.

A „DÍVINO AFFLANTE SPIRITU” ENCIKLIKA

XII. Pius pápának ez az apostoli körlevele valóban korszakalkotó a szentírástudomány történetében. Igazi jelentőségét és hatását azért nem tudta azonnal érvényesíteni, mert a világháború szörnyű napjaiban jelent meg (1943. szeptember 30.), amikor a klasszikus közmondás szerint is „*inter arma silent Musae*”. Csak a biblikus szakemberek és egyházfők értékelésében jelentett szinte korfordulót. Lezárt egy olyan hetven esztendő történelmi szakaszt, melyre tanulságos tapasztalatokkal tekintettek vissza elsősorban azok, akik végigkínlódtak annak megpróbáltatásait.

Már a századfordulót megelőző évtizedekben érezték a katolikus szentírástudomány hivatott vezetői, hogy szakítani kell azzal a gyámoltalansággal, amelyben vergődtek ugyanakkor, amikor az egyházon kívüli tudósok már régen felhagytak a középkori naivságokkal, kritikával nyúltak a biblia szövegéhez, vallástörténeti szempontok szerint vizsgálták a bibliai történeteket, azokban történeti fejlődéseket állapítottak meg, és a régészeti kutatások eredményeinek birtokában egybevetették a biblia tartalmát az egykorú más népek vallásainak emlékeivel.

*A Magyar Püspöki Kar elnökének székfoglalója a budapesti Hittudományi Akadémián díszdoktorrá avatása alkalmából. (1972. március 17.)

A katolikus szakemberek az így keletkezett zavaros vitákban eleinte csak védekezésre szorítottak, amikor azt tekintették feladatuknak, hogy bibliai iratok inspirált eredetét védjék és óvják. Amikor a biblikus tudományok két katolikus emporiumában: a jeruzsálemi *École Biblique* és a római *Institutum Pontificium Biblicum* munkaköreiben szakítottak a régi módszerrel és korszerűen kezdtek dolgozni munkaterületükön, szenvedniök kellett a kezdeményezőik vállalkozásaiban ismert bírálatokat, sőt elmarasztalásokat.

A „*Divino afflante Spiritu*” az egyházi tanítóhivatal tekintélyével vetett véget a gátlásoknak és gáncoskodásoknak, amikor a haladó biblikus tudósok munkásságát derék vállalkozásnak minősítette és figyelmeztette az egyház többi fiait is, hogy hagyjanak fel azzal a botor magatartással, mely azt mondja, hogy „minden újat csak azért, mert új, támadni kell vagy kétségbe kell vonni”. Ugyanekkor igazolja az egyház a „derék tudósok munkásságát, amit nemcsak helyesséssel és igazságossággal, hanem szeretettel is kell megítélnünk”.

Pozitív álláspontot rögzít az enciklika, amikor így fogalmazza meg a biblia értékelésének helyes elvét: a biblia teljes egészében isteni mű, mert egészében a Szentlélek sugallatával íródott. Mint ilyen, meghaladja az ember természetes felfogóképességét és ezért hiteles magyarázatra szorul. Ezt adja az Egyház Tanítóhivatala. A biblia azonban egyben teljes egészében emberi mű is. A bibliai iratokat bizonyos kultúrtérben, bizonyos időben, bizonyos nyelven, bizonyos emberek írták. Ezek az emberi szerzők tudnivalóikat és amit közölni akartak, azon módon szerezték meg, ahogy az emberek ismereteiket általában megszerzik, ti. látással, hallással, írásbeli források tanulmányozásával, szóbeli források megkérdezésével. Még ha isteni kinyilatkoztatásokra hivatkoznak is, mint a próféták vagy Szent Pál, — ezeket is nemcsak emberi beszéd útján közlik, hanem emberi eszük átgondolásával is. A biblia könyveinek szerzői a természetfölötti igazságokat is koruk sajátos gondolkodásánál fejezik ki. Ezért senki sem érti meg helyesen a bibliát, hacsak nem tanulmányozza lehető leggondosabban az emberi szerzők történelmi világát. Magyarázójának nemcsak a biblia nyelvét kell tökéletesen ismernie, hanem a régi Kelet többi nyelvét is tanulmányoznia kell. Sőt nemcsak a nyelveket, hanem még az irodalmát, irodalmi formáit, gondolkodásmódját, történetét, földrajzát és régészetét is. Ezek a tudományok együttvéve vetnek értékes megvilágítást a szent könyvekre.

Az enciklika ezért a katolikus exegetának feladataként a következő kötelességeket írja elő: a bibliai és más keleti nyelvek tanulmányozása, a bibliai szöveg kritikus szemlélete, a biblia sokféle irodalmi műfajának kutatása és figyelembevétele, a görög és keleti régészet tanulmányozása. Ezzel az enciklika pontosan azt kívánja meg a szentírástudomány művelőjétől, amit megjelenése előtt ötven évvel *Lagrangé* „történelmi írástudományozásnak” nevezett, a „módszert pedig „történelmi módszernek” (*La méthode historique*). Ezt követve a biblia emberi eleme megint jogába lépett. Századunk ezzel elkerüli a bibliai monofizitizmus veszélyét: Krisztus misztériuma is abban áll, hogy Őbenne az Isten egy személyben emberré lett. A szentírás misztériuma pedig az, hogy benne az Isten szava emberi szó alakját vette fel.

A „*Divino afflante Spiritu*” enciklikának az a fejezete a legértékesebb (3. c.), amelyben azt követeli a szentírás magyarázójától, hogy „térjen vissza lélekben a távoli évszázadokhoz és a történelem, régiségtan, néprajz és más tudományok segítségével pontosan határozza meg, hogy a régi kor írói milyen irodalmi formákat használtak és alkalmaztak”. „A régi keletiek ugyanis gondolataik kifejezésére sokszor nemcsak más szóalakzatokat és beszédformákat használtak mint mi, hanem sokszor olyanokat alkalmaztak, amelyek saját korukban és embereikben voltak szokásosak.” Egy irodalmi szöveg értelme nemcsak a szavakból adódik, hanem formájából is. Ez nemcsak a biblia szövegére vonatkozó hermeneutikai szabály. Például hozzátjuk fel a zeneirodalomból a zenei művek értékelését: egy zenekompozícióban a műélvezés hatását nemcsak a hangok keltik, hanem sokkal inkább a zenei forma. Ugyanez áll az építészet alkotásaira is, ahol például a monumentális hatást nemcsak az épületnél használt kövek adják, hanem sokkal inkább, sőt elsősorban az építési stílus. Még az emberi ruhánál is alkalmazható ez az elv, hiszen a ruha használhatóságát és szépségét nemcsak szövetanyaga teszi, hanem sokkal inkább a szabása, hogy ne mondjam: fazonja. A bibliában ugyanez áll: amit mond, az inkább a beszéd módjából adódik, mint az anyagi szóból. A

bibliai tudománynak tehát azt kell keresnie és megállapítania, hogy a bibliai szöveg mit akar mondani. A katolikus exegézis sok kintől szabadulhat meg, ha az enciklikában ennyire hangoztatott alapelvet követi, ahhoz tartja magát.

Különböző tényezőktől függ, hogy egy szerző — bibliai szerző is —, melyik irodalmi műfajt választja és használja. Függ: az anyagtól, amivel dolgozik; személyes vérmérsékletétől; a saját, valamint a hallgatóság és az olvasók műveltségétől, akiknek ír. A bibliában éppen ezért találunk több irodalmi műfajt, hiszen az emberi szerzők nem voltak egyforma vérmérsékletűek; különböző anyagot dolgoztak fel; műveltségük is különbözött egymástól, és nem egyforma műveltségű embereknek írtak.

A legszembetűnőbb két nagy irodalmi műfaj különbözősége a bibliában: a próza és a költészet. Az Újszövetségben ugyan kevesebb a költői rész (Mt 11,17; Lk 7,32), profán jellegűek és (Lk 1,46-55; 68-79; Mt 11,25-30; Lk 10,21; Ef 5,14.) vallási jellegűek. Az Ószövetségben a terjedelmes prózai művek mellett sok költői szöveg található különböző formákban: a legrövidebb munkadaltól (IV. Mózes 21,17) és berdaltól (Iz 22,13) a kultusz énekein át egészen a jól megfogalmazott oktató költeményig (Jób). Mindenki beláthatja, hogy mindegyik fajta a maga módján fejez ki igazságot.

Itt érdemes megjegyezni, hogy a szentírási műfajok különböznek modern (európai) irodalmunk műfajától. Nálunk az irodalmi művek rendszerint előbb készülnek el írásban és csak azután kerülnek az olvasókhöz vagy hallgatókhoz. A bibliában fordítva van: a próféták beszédeiket előbb elmondták, és csak azután jegyezte azt fel valaki. A pátriárkák korának elbeszéléseiről és az exodus eseményeiről is ezt kell mondanunk. Ugyanez az eset az Újszövetségben, ahol az apostoli katekézis megelőzte az evangéliumok írásba foglalását.

Az Egyház Tanítóhivatalának a „*Divino afflante Spiritu*” enciklikában kifejtett korszerű álláspontja és a biblikus tudományok művelésére adott hivatalos biztatás megteremtette a bizakodó légkört. Nagy lendületnek lehettünk szemlélői szentírástudományunkban a világháború döbbenetei után a békésebb években. A fejlődés azonban nem állt meg az Egyház Tanítóhivatalának magatartásában sem. Szervesen követte az enciklikát a II. vatikáni zsinat elején egy új egyházi dokumentum, mely most a második lesz felsorolásomban.

II.

INSTRUCTIO PONTIFICII CONSILII STUDIIS BIBLIORUM DE HISTORICA EVANGELIORUM VERITATE („INSTRUCTIO” AZ EVANGÉLIUMOK TÖRTÉNETISÉGÉRŐL)

A második hivatalos egyházi dokumentum szerényen „*Instructio*” megnevezéssel jelent meg 1964. április 21-én, és május 14-én került nyilvánosságra. Csak a szövegből tűnt ki, hogy ez a „*Commissio de re Biblica*” (Pápai Szentírásbizottság) tájékoztató irata az evangéliumok történelmi valóságáról (*de historica Evangeliorum veritate*).

Személyes élményem volt, hogy ennek a dokumentumnak előírátát egy évvel előbb bizalmas úton kaptam meg A. Bea bíboros kézirat gyanánt adott jegyzetéből, melynek címe: „*La storicità dei evangeli*” (Az evangéliumok történetisége). Maga az *Instructio* akkor került kezembe, amikor a II. vatikáni zsinat püspöktagjaként részt vettem a zsinat III. sessiójának sorozatos tárgyalásain. Teljes érdeklődéssel ujjongtam fel az *Instructio* tartalmán. Már a bevezetésben úgy hivatkozik a húsz évvel előbb megjelent „*Divino afflante Spiritu*” enciklikában adott hermeneutikai normákra, mint amelyeknek követése „*nova exegeseos adiuvamenta sollenter adhibebit, praesertim ea quae historica methodus universonum considerata affert*” (a szentírásmagyarázat új segédeszközeit okosan használja, különösen azokat, amelyeket az általános értelemben vett történelmi módszer nyújt). Ez az, ami az egyház hivatalos megnyilatkozásában további jelentős haladást mutat. Az enciklika ugyanis sürgette, hogy a katolikus exegeta „okosan keresse, mit nyújt a helyes és eredeti értelemezés a szent író által használt szólásmód (beszédforma), vagy az irodalmi műfaj”. Kifejezetten azonban nem használta szövegében a „történelmi módszer” kifejezést. Az új *Instructio* viszont nemcsak általánosan elfogadottnak mondja a történelmi módszert („*historica methodus universonum considerata*”), hanem tovább menve már a formatörténelmi módszert is („*me-*

thodus historiae formarum”) ajánlja: „Ubi casus fort, interpreti investigare licet, quae sana elementa in methodo historiae formarum insint, quibus ad pleniorum Evangeliorum intelligentiam rite uti possit” (ahol szükséges, a szentírásmagyarázó megkeresheti a formatörténeti módszer egészséges elemeit, s megengedhető, hogy él velük az evangéliumok teljesebb megértése céljából).

Ugyanis a szentírás Ó- és Újszövetségi irodalmi formáiban megállapítható, hogy a szövegnek, mielőtt végleges formáját megkapta, gyakran már igen hosszú előző története lehetett. Azt a módszert, amely az irodalmi mű megelőző irodalmi formájával foglalkozik, formatörténetnek nevezzük. A műfajkutatás (*Gattungsforschung*) és formatörténet két egymásra utalt tudományos módszer.

Az *Instructio* óva int ugyan a „formatörténeti módszer” (*Formgeschichtliche Methode*) túlzásaitól és racionalisztikus előítéletekből adódó visszaéléseitől, mégis szabad utat nyit a katolikus biblikusoknak a módszer alkalmazására. Sőt ezen túlmenően példát is mutat a módszer alkalmazására. Felsorolja az újszövetségi hagyomány képződésének három szakaszát:

a.) Az első szakaszban a tanítványok szemtanúi voltak Jézus megváltó tevékenységének és fültanúi tanításainak. Ő maga választotta ki tanítványait, számítva arra, hogy működésének eseményeit és tanításait figyelmesen megjegyzi.

b.) A második szakasz az apostolok hithirdető munkája volt. Ennek fő témája: Jézus halála és feltámadása. Figyelemre méltó itt, hogy az apostolok csak Jézus föltámadása után látták tisztán istenségét. Jézus föltámadása által tanításának emléke nem mosódott ugyan el, de kereszthalálát az apostolok ezután tökéletesebb megértéssel adták tovább, kifejtették és magyarázták hallgatóságuk igényei szerint. Beszédjeik különböző formákat öltöttek: katekézis, elbeszélés, tanúbizonyság, dicsőítések, doxológiák és imák formáiban.

c.) A harmadik szakaszban Jézus szavai és tettei egyes hagyományban apránként írásbeli egységekké alakultak, és az evangéliumokban végleges írásbeli formát és jelleget nyertek. Ezzel vele járt, hogy a hagyomány készletéből egyet-mást kiválasztottak, másokat elhagytak; egyeseket szűkebbre foglaltak össze, másokat az egyházak adottságai szerint megmagyaráztak és kibővítettek. Ami az evangélisták sajátos céljainak úgy felelt meg, hogy Jézus szavait és tetteit szövegösszefüggésekben foglalják össze: azt éppúgy megtették, minthogy szavait nem mindig szóról szóra, hanem értelmileg, de mégis híven jegyezték föl. Innen az evangélisták szövegeiben mutatkozó több különbözőség. Jézus tanait és életét nem egyszerűen azért jegyezték föl, hogy emlékezetükben megmaradjon, hanem kegyremeként, hogy mint az üdvösség híre az egyház hitének és hithirdetésének alapjául szolgáljon.

Ez a hivatalos egyházi megnyilatkozás mindjárt a zsinati atyák véleményeinek megalkotásában is jelentős szerepet játszott, amint azt felsorolásom 3. dokumentumában láthatjuk.

III.

CONSTITUTIO DOGMATICA DE DIVINA REVELATIONE (HITTANI RENDELKEZÉSEK AZ ISTENI KINYILATKOZTATÁSRÓL)

A harmadik dokumentum a II. vatikáni zsinatnak „Hittani rendelkezése az isteni kinyilatkoztatásról”. A zsinat nagyon alaposan dolgozta ki ezt a dogmatikus konstitúciót. A zsinat kezdetétől fogva a négy ülészak során többszörösen átdolgoztatta a tudományos szakbizottságokban, míg 1965. november 18-án megszavazta annak végleges szövegét. Három nappal előbb a zsinat főtitkára meghirdette a plénum előtt, milyen hittudományos minősítés illeti meg azt a tanítást, amely a „*de Divina Revelatione*” hittani rendelkezés szövegtervezetében ki van fejtve és szavazásra kerül. Felolvasta a hit- és erkölcs tanításügyi bizottság 1964. március 6-án kelt nyilatkozatát:

„A zsinati szokásra és a mostani zsinat lelkipásztori céljára való tekintettel, ez a Szent Zsinat csak azt mondja ki hit és erkölcs dolgában, az egyházra kötelező végleges döntésként, amit ő maga nyíltan ilyennek jelent ki.”

„Minden egyebet pedig, amit előterjeszt a Szent Zsinat, mint az egyház legfőbb Tanítóhivatalának tanítását, minden egyes keresztyén hívő köteles akként hallgatni és elfogadni, amiként maga a Szent Zsinat szándékolja. A szándék kiolvasható vagy a szóbanforgó tárgyból, vagy a fogalmazás módjából, a hittudományos magyarázat szabályai szerint.”

Amikor a zsinat lelkipásztori célkitűzésére történik hivatkozás, ez nem jelenti azt, hogy itt csak valami épületes pasztorális elvek leszögezésével van dolgunk. Doktrinális értékelésével mégsem akarok most foglalkozni, és a pasztorális jellegből is csak egyre mutatok rá, ami szentírástudományunk összképét szembeötlően érinti.

A zsinat azt kívánja, hogy „a keresztyén hívők előtt szélesre kell tárnai a kaput, hogy hozzájussanak a szentíráshoz.”

Azt is sürgeti, hogy „a Szent Tanítóhivatal felügyelete alatt, megfelelő segédeszközökkel úgy tanulmányozzák és mutassák be az exegéták a szent iratokat, hogy Isten igéjének minél több szolgája nyújthassa gyümölcsözően Isten népének az Írás táplálékát, hogy ez megvilágosítsa az emberek elméjét, erősítse elhatározásaikat és Isten szeretetére gyullassza szívüket.”

Igen ám, de nem riasztjuk-e meg a híveket, amikor a számos nehézségre utalunk, melyek nehezítik a helyes megértést? Egyrészt azt mondjuk: olvassák a hívek a bibliát, másrészt azt állítjuk, hogy csak szakember érti meg a szentírást igazán. A nehézség megoldására azt sürgeti a zsinat, hogy megfelelő helyes fordítások készüljenek a különböző nyelveken és az „egyház papjainak, akik az apostoli tanítás letéteményesei, kötelességük, hogy a rájuk bízott híveket alkalmas módon oktassák a szent könyveknek, főleg az Újszövetség és elsősorban az evangéliumok helyes használatára”. Ezt a célt szolgálja megújult liturgiánkban az „Ige liturgiájának” újszerű szorgalmazása — hozzávéve a magyarázó homiliákat; ezen szorgoskodik a biblia-apostolság; ezért vezetik be buzgó lelkipásztorok a rendszeres biblia-órákat és biblia-estéket.

A zsinat ezért sürgeti a papnevelésről szóló határozatában, hogy a „teológiai tárgyakat a hit fényénél, az Egyház Tanítóhivatalának vezetése mellett úgy kell előadni, hogy a növendékek a katolikus tanítást szabatosan az isteni kinyilatkoztatásból merítsék, abba alaposan belemélyedjenek, egyéni lelki életük táplálékává tegyék és azt papi szolgálatukban hirdetni, megmagyarázni és megvédeni képesek legyenek. Különleges gonddal kell a növendékeket a szentírás tanulásában oktatni: ennek kell mintegy az egész teológia lelkének lennie.”

Amikor a szent hittudomány oktatói hangsúlyozni hallják az Egyház Tanítóhivatalának vezető szerepét az oktatásban, tudatában vannak annak, amit a negyedik dokumentum rövid ismertetésében akarok még mondani.

IV.

LITTERAE APOSTOLICAE MOTU PROPRIO DATAE QUIBUS DE COMMISSIONE
BIBLICA ORDINANDA NOVAE LEGES STATUUNTUR
(A SZENTÍRÁSBIZOTTSÁG ÚJ ALAPSZABÁLYA) (1971. VI. 27.)

Egészen új keletű VI. Pál pápának apostoli körlevele, melyet *motu proprio* 1971. június 27-én adott ki. Ezzel az intézkedésével azonnali hatállyal megszüntette a *Commissio de re Biblica*, a Szentírásbizottság önállóságát és beolvasztotta a Hittani Kongregációba. Szentírástudományunk történetének egy szakasza zárult le így. Csak külső átszervezésében jelent ez egy részt a kúriai reformokból. Lényegében azonban ennél többet kell látnunk ebben az intézkedésben.

Hetvenéves tevékenysége első öt évtizedében sok döntést hozott ez a Bizottság. Azonban azt kell mondanunk, hogy módszere történelmileg már elavult. Gyengeje volt, hogy tevékenységében a múlt századvégi bibliai liberalizmus és modernizmus károkozása elleni védekezést tartotta feladatának. Csak az utóbbi húsz esztendőben szabadult fel ezalól, — amint azt láttuk az 1962-ben kiadott instrukciójában.

A mostani új szabályzat már lehetővé teszi, hogy a Bizottság húsz rendes tagja közt a különböző nemzetek Püspöki Karainak ajánlottai is helyet foglal-

janak. Sőt bevonhatja a Bizottság működésébe a nem katolikus bibliatudósokat is. Ezzel azt valósítja meg, amit a Szent Zsinat az ökumenizmusról szóló határozatában nyomatékozik: „A szentírás a nem keresztényekkel való dialógusban kiemelkedő eszköz Isten kezében annak az egységnek elérésére, amit az Üdvözítő nyújt minden embernek.”

De a legjelentősebb ennek a *Motu proprió*nak az a rendelkezése, amely 15 pontjából az első. Latinul idézem: „*Commissio Biblica, quae pro suo munere pergit studia rei biblicae recte promovere atque auxiliatricem operam Magisterio Ecclesiae in Sacra Scriptura interpretanda praestare, secundum novas normas recognoscitur eademque cum Sacra Congregatione pro Doctrina Fidei colligatur*”. (a Szentírásbizottság, amelynek feladata a szentírástudományok helyes fejlődésének az előmozdítása, valamint, hogy az Egyházi Tanítóhivatal segítségére legyen a szentírás értelmezésében, új szabályzatot nyerve a Hittani Kongregációhoz fog tartozni). Azt jelenti ki az egyház ünnepélyesen, hogy tanítóhivatala a szentírás értelmezésében a biblikus tudósoktól „*auxiliatricem operam*” (segítő tevékenységet) vár és fogad el. Nem új megnyilatkozás ez. Már a II. pontban ismertetett *Instructio* szövegében is érdekes haladást lehet észlelni. Megint latin idézetet hozok: „*Multa supersunt eaque gravissima in quibus edisserendis et explanandis exegeta catholicus acumen et ingenium libere exercere potest et debet, ut ad omnium utilitatem, ad maiorem in dies doctrinae sacrae profectum*” (szép számmal vannak még igen nehéz kérdések, amelyek tanulmányozásában és magyarázásában a katolikus exegetának nemcsak szabad, de kell is használnia elmeélét és tehetségét, hogy a szent tudományok napról napra haladjanak mindenek javára). Eddig az *Instructio* idézte a „*Divino afflante Spiritu*” enciklikát. Amit itt külön kiemel, az már új; illet eddig még hivatalos írásban nem adtak ki. Ez az új beszúrás: „*Ad iudicium magisterii Ecclesiae preparandum et ulterius fulciendum*” (hogy az egyházi tanítóhivatal döntéseit előkészítse s továbbra is támogassa). A folytatás ugyancsak ismétlése az enciklika szavainak: „*Ad Ecclesiae defensionem et honorem ex suo quisque viritum conferat*” (az egyház védelméhez és jó híréhez egyénenként is járuljon hozzá ki-ki a maga képességeivel).

A biblikus tudósok számára ez megtisztelő és ígéretes biztatás. Azelőtt inkább csak arról volt szó, hogy az exegeta az Egyház Tanítóhivatalára hallgasson. Itt először és az új *Motu proprió*ban szinte regulába foglalva elismeri az egyház, hogy az exegetának is lehet és van mondanivalója ahhoz, hogy a tanítóhivatal szakszerű előkészítést kapjon döntéseinek meghozatalához és érvényesítéséhez. Talán van ebben beismerése annak is, hogy előző döntéseiben nem volt mindig a legjobb a bibliai megalapozottság. Ezt a szentírástudomány komoly művelői megelégedéssel vehetik tudomásul és igazoltnak láthatják eljárásukat.

Befejezésül visszatérek a címbeli szóképhez: a panorámához. „*Si licet exemplis in parvo gradibus uti*” (ha szabad apróságokat nagy példákkal megvilágítani), két bibliai panorama emlékéül idézem: egyiket az Ószövetségből, másikat az Újszövetségből.

V. Móz 34. 1-4. „Felméne erre Mózes Moáb síkjáról a Nébó hegyére, a Fászga tetejére, mely Jerichóval szemben vagon és az Úr megmutatá néki az egész országot: Gálaádot egészen Dánig, az egész Neftálit, Efráim és Mánássae földét, Juda földét a mögöttes lévő tengerig, a Délvidéket és Jerichónak, a pálmafák városának terjedelme rónaságát egészen Szegorig. Majd mondá néki az Úr:.... szemeddel ím láttad...”

Lk 19,41-43. „Mikor (Jézus) közelebb érve megpillantotta a várost, elérzékenyült. „Bárcsak te is felismernéd — mondta — legalább ezen a napon, ami békeségedre volna.”

Az előbbi az Ószövetség Istenemberének vigasztaló és ígéretes látvány volt. Az utóbbi az Újszövetségben az Istenembernek indítás volt arra, hogy a panorámát vele együtt szemlélő kiválasztottaknak figyelmeztetést és biztatást adjon. Mindkettőre a szentírástudományunk mai panorámáját szemlélőknek — nekünk — ugyancsak szükségünk van a mi történelmi helyzetünkben, „hogy az Úr tanítása terjedjen és dicsőségre jusson,” — „*ut sermo currat et clarificetur*” (II. Tessz 3,1.).